

RECENZJA

rozprawy doktorskiej pt. „*Kierunki rozwoju potencjału militarnego w przestrzeni kosmicznej w trzeciej dekadzie XXI wieku*” opracowanej przez Panią mgr Aleksandrę Radomską pod kierunkiem naukowym Pana mjr. dr hab. Marcina Adriana Górnikiewicza, prof. WAT oraz promotora pomocniczego Pana ppłk dr hab. inż. Radosława Bielawskiego

1. UWAGI OGÓLNE

Wszechświat interesował człowieka od zarania dziejów. Z czasem, coraz bardziej wnikliwe poznawanie kosmosu, a także postęp technologiczny w budowaniu nowych urządzeń, umożliwił jego eksplorację. Współcześnie działalność kosmiczna obejmuje szerokie spektrum aktywności, począwszy od naukowej eksploatacji obszarów pozaziemskich, a kończąc na komercyjnym wykorzystaniu przestrzeni kosmicznej do celów komunikacji, teledetekcji i nawigacji. Ponadto, jak słusznie zauważa Doktorantka, „*Jeden z obszarów bezpieczeństwa, który uznawany jest za stosunkowo progresywny, to bezpieczeństwo kosmiczne. Zapoczątkowanie jego rozwoju związane jest ze zdecydowanym zwiększeniem aktywności aktorów państwowych w przestrzeni pozaziemskiej w ostatnich latach. Aktywność ta koncentruje się na dwóch, zasadniczych formach działalności, czyli przedsięwzięciach podejmowanych w sektorze militarnym oraz pozamilitarnym.*” (s. 20)

Obecnie militaryzacja kosmosu wkracza w nową fazę, powołuje się nowe jednostki kosmiczne, ale i testuje się nową broń, a przestrzeń kosmiczna wokół naszej planety staje się potencjalnym teatrem działań zbrojnych. Rozwinięte technologicznie kraje są już niemal uzależnione od przestrzeni kosmicznej, w której znajdują się satelity zapewniające łączność wojskową, cywilną, urządzenia przesyłające dane meteorologiczne, czy też systemy nawigacyjne. Ewentualna neutralizacja tych

systemów praktycznie, oznacza paraliż całych krajów, ograniczając również możliwości działania wszystkich i całych sił zbrojnych. Pomimo prób przyjęcia porozumienia w zakresie postępowania w przestrzeni kosmicznej, wiele państw nie akceptuje ograniczeń z tym związanych i wciąż rozwija swoje zdolności militarne, co stanowi istotne zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego.

Uwzględniając powyższe fakty, należy docenić zainteresowania i wysiłek Pani mgr Aleksandry Radomskiej, która podjęła się próby dokonania identyfikacji zagrożeń związanych z militaryzacją przestrzeni kosmicznej oraz na tej podstawie sformułowania kierunków dalszej aktywności w tym zakresie przez najważniejsze potęgi militarne świata. W tej sytuacji wyniki badań uzyskane przez Autorkę rozprawy mają wartość zarówno poznawczą, jak i użytkową.

2. OCENA KONCEPCJI METODOLOGICZNEJ PRACY

Metodologiczna konstrukcja dysertacji nie budzi zastrzeżeń. Doktorantka umiejętnie i komunikatywnie zarysowała podstawy metodyczne badań, które przedstawiła w rozdziale pierwszym rozprawy zatytułowanym „*Założenia metodologiczne*” (s. 20-39). W rozdziale zawarto wszystkie podstawowe elementy naukowej metodologii badawczej, obejmujące: przedmiot i cele badań, główny problem badawczy i szczegółowe problemy badawcze, hipotezy badawcze (główna i szczegółowe). Ponadto, wskazano na przyjęte zmienne (zależne i niezależne), zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze oraz organizację badań i ograniczenia badań. Przyjętą koncepcję metodologiczną należy uznać za poprawną, adekwatną do potrzeb rozprawy.

Zarówno przedmiot badań jak również cel badań w pełni ze sobą korespondują. Doktorantka zidentyfikowała cele teoretyczne i praktyczne, które odpowiadają poszczególnym rozdziałom merytorycznym rozprawy. Jest to podejście pragmatyczne, noszące znamiona systemowości prowadzonych badań, świadczące o dojrzałości metodologicznej Doktorantki.

Dopełnieniem rozważań naukowego wywodu jest właściwie sformułowany główny problem badawczy w postaci pytania: *Jakie czynniki kształtują militaryzację*

i zbrojenia w operacyjnej domenie kosmicznej w trzeciej dekadzie XXI w., a także w jaki sposób mogą wpływać na te procesy?

W rozprawie sformułowano także cztery problemy szczegółowe, ściśle związane z poszczególnymi rozdziałami merytorycznymi pracy oraz dodatkowe pytania szczegółowe do powyższych problemów. W tym miejscu nasuwa się pytanie – **w jakim celu zostały sprecyzowane dodatkowe pytania szczegółowe (do szczegółowych problemów badawczych) oraz dlaczego zrezygnowała Pani z ustalenia dla nich szczegółowych hipotez badawczych?**

Godne podkreślenia jest precyzyjne sformułowanie czterech hipotez roboczych korespondujących z problemami badawczymi.

Doktorantka wykazała się bardzo dobrą znajomością różnych metod badawczych i umiejętnością ich wykorzystania do realizacji postawionych przed sobą celów badawczych, jednakże podczas publicznej obrony proszę Panią o odniesienie się do następującej kwestii: **w rozprawie (kilka razy) używa Pani określenia „prognozuje się” - proszę zatem o doprecyzowanie czy, a jeśli tak to w jakim zakresie, wykorzystywała Pani metody prognozowania?**

Bardzo pozytywnie oceniam zamieszczoną kwerendę literatury przedmiotu, często pomijaną w tego typu opracowaniach naukowych.

Należy stwierdzić, że przyjęta przez Doktorantkę koncepcja metodologiczna rozprawy i zaproponowane metody, techniki, narzędzia i procedury badawcze są poprawne i adekwatne do potrzeb rozpatrywanej tematyki badawczej. Wyczerpuje ona wszystkie elementy naukowej procedury badawczej i precyzyjnie ukierunkowuje dalsze rozważania merytoryczne. Lektura rozprawy doktorskiej wskazuje na bardzo dobre przygotowanie Doktorantki do samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Umiejętnie korzysta z materiału badawczego, podaje go analizie realizując przyjęte założenia wynikające z przyjętego procesu badawczego.

3. OCENA MERYTORYCZNA PRACY

W skład rozprawy doktorskiej wchodzi streszczenie, wykaz kluczowych dla poruszanej problematyki akronimów, wstęp, pięć rozdziałów merytorycznych, zakończenie, bibliografia, wykaz rysunków, schematów, tabel i wykresów, a także

załączniki – łącznie 380 stron. Treść merytoryczną rozprawy stanowią cztery rozdziały (2-5). Układ rozprawy należy uznać za poprawny i przejrzysty, a przyjęta struktura pracy pozwoliła Autorce wystarczająco naświetlić podjęty problem badawczy. Treść rozprawy wskazuje, że Doktorantka posiada gruntowną wiedzę w zakresie transformacji technologii o zastosowaniu militarnym w przestrzeni kosmicznej, a w szczególności ukierunkowaną na identyfikację zagrożeń występujących w obszarze bezpieczeństwa kosmicznego. Wysoko oceniam, często pomijaną w tego typu opracowaniach część rozprawy zawierającą „Wykaz kluczowych akronimów”, która moim zdaniem porządkuje i ułatwia poruszanie się po opracowaniu osobom nie zaznajomionych z prezentowaną problematyką.

W rozdziale pierwszym przedstawione zostały główne – wymagane przede wszystkim metodyką badań naukowych poszczególne elementy całościowej koncepcji badań.

W drugim rozdziale Doktorantka przybliżyła istotę i specyfikę przestrzeni kosmicznej rozpatrywanej w kategorii domeny operacji militarnych. W pierwszej części przybliżono szereg definicji z zakresu poruszanej problematyki, jednakże najbardziej wartościowe jest podjęcie odważnej próby sformułowania autorskiej definicji przestrzeni kosmicznej (w ujęciu fizycznych własności kosmosu oraz możliwości prowadzenia operacji militarnych). W dalszej części przedstawiono ewolucję powstania przestrzeni kosmicznej oraz jej fizyczne i astrostrategiczne podziały. Z kolei w materiale dotyczącym umów rozbrojeniowych dokonano charakterystyki najważniejszych regulacji prawnych odnoszących się do działań militarnych w przestrzeni kosmicznej tj. *Układu o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą z 1963 r.* oraz *Traktatu o przestrzeni kosmicznej z 1967 r.* Autorka na podstawie analizy literatury pokusiła się także o przedstawienie klasyfikacji wojen, przyjmując za ich główny podział dwie kategorie: kontaktowe i niekontaktowe działania militarne. Wskazała także na szóstą generację wojen o wymiarze strategiczno-globalnym. Z kolei do najważniejszych zagrożeń militarnych w przestrzeni kosmicznej zaliczyła: brak dotychczasowego rozwijania świadomości sytuacyjnej działań militarnych, użycie broni przeciwsatelitarnej oraz raketowych pocisków balistycznych, a także zagrożenia cybernetyczne i informacyjne.

Rozdział drugi uznać można za rzeczowy i kompletny, który właściwie wprowadza w tematykę dotyczącą realizacji procesu badawczego. Rozdział kończą syntetyczne wnioski.

W rozdziale trzecim główny wysiłek poznawczy Autorki, ukierunkowany został na identyfikację aktorów państwowych wiodących prym w militaryzacji przestrzeni kosmicznej. Przekonuje mnie przyjęte przez Doktorantkę kryterium doboru potęg światowych na podstawie raportów strategicznych i rankingów potęgometrycznych, a także ograniczenie czasowe – nie starsze niż 2017 rok. W pierwszej kolejności Autorka dokonała analizy danych zamieszczonych w *Rankingu Index Mocy Państw 2017-2018*, który obliczany jest na podstawie dwóch rodzajów wskaźników (podstawowych i cząstkowych). Z kolei *Raport Space Security Index 2019* opracowany na podstawie wskaźników bezpieczeństwa posłużył Autorce do zidentyfikowania stanu wiedzy w takich obszarach jak: środowisko kosmiczne, dostępność i eksploatacja przestrzeni kosmicznej, bezpieczeństwo systemów kosmicznych oraz zarządzanie przestrzenią kosmiczną. Ostatni z omawianych raportów (*Raport Challenges to Security in Space*) odnosi się do czynników determinujących tworzenie potencjału militarnego w domenie kosmicznej. Powyższe dociekania naukowe pozwoliły Doktorantce na wskazanie trzech wiodących potęg w militaryzacji przestrzeni kosmicznej, które zostały bardzo szczegółowo omówione w dalszej części rozdziału. Należy podkreślić, że Autorka przyjęła do omówienia poszczególnych państw tj. Stanów Zjednoczonych Ameryki, Federacji Rosyjskiej oraz Chińskiej Republiki Ludowej, bardzo czytelne kryteria nawiązujące do poszczególnych obszarów działania w kosmosie, takie jak: technologie kosmiczne do zastosowań militarnych (środki kinetyczne i niekinetyczne), środki elektroniczne i cybernetyczne, wydatki wojskowe na rozwój militarny sektora kosmicznego oraz aspekty organizacyjne tego obszaru działania. Treści zawarte w rozdziale wskazują na bardzo dobrą i starannie przeprowadzoną analizę dokumentów źródłowych, dane zostały właściwie zinterpretowane oraz opisane. Rozdział kończą wnioski podsumowujące całość rozdziału.

Rozdział czwarty zawiera problematykę dotyczącą działań podejmowanych przez Polskę w zakresie rozwoju sektora kosmicznego, w tym militaryzacji przestrzeni kosmicznej. Dokonana przez Autorkę charakterystyka polskiego sektora kosmicznego

pozwoliła dokonać oceny jego aktualnego stanu oraz zidentyfikować działania podejmowane przez interesariuszy (sektor publiczny, podmioty komercyjne i instytucje badawczo – rozwojowe) w celu jego rozwoju. Wśród kluczowych trendów dominujących w polskim sektorze kosmicznym Doktorantka wskazała na miniaturyzację sztucznych satelitów i rozwój ich konstelacji, dostępność danych satelitarnych oraz obserwację i śledzenie śmieci kosmicznych. W kolejnej części rozdziału opisano założenia determinujące kierunki rozwoju sektora kosmicznego zawarte w dokumencie *Polska Strategia Kosmiczna* oraz co istotne Doktorantka wskazała na zasadnicze zagrożenia, które mogą wpływać na ich realizację. W ocenie Recenzenta materiał zawarty na trzech stronach nie powinien stanowić oddzielnego podrozdziału, gdyż nie jest on proporcjonalny objętościowo do pozostałych (np. rozdz. 4.1 – 21 stron, rozdz. 4.3. - 13 stron). Na początku rozdziału 4.3. Autorka dysertacji zauważa, że „*Sektor kosmiczny doskonalony przez Rzeczypospolitą Polską w trzeciej dekadzie XXI w. ukierunkowano na podejmowanie inicjatyw oraz opracowanie technologii, które byłyby w stanie sprostać wymaganiom urozmaiconym podmiotom*” (s. 260). Dlatego też, podejmuje się próby omówienia wybranych rozwiązań technologii podwójnego zastosowania (w sferze militarnej i niemilitarnej), do których zaliczyła: teledetekcję, satelitarną łączność i nawigację satelitarną oraz misje kosmiczne z zakresu obserwacji Ziemi. Powyższa charakterystyka technologii stanowiła punkt wyjścia do zaproponowania ich możliwego zastosowania w Siłach Zbrojnych RP, co uważam za bardzo wartościowe. Nasuwa mi się jednak pytanie: **Jakie widzi Pani zasadnicze problemy w zakresie militaryzacji przestrzeni kosmicznej przez Polskę?** Powyższy rozdział opatrzony jest uogólnieniami i wnioskami.

Rozdział piąty składa się z pięciu podrozdziałów, których treść opracowane zostały na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych (wywiadów eksperckich). Łącznie w wywiadach uczestniczyło 15 ekspertów, a ich dobór uważam za właściwy. W każdym z pięciu obszarów odnoszących się do przyszłych kierunków militaryzacji operacyjnej domeny kosmicznej zadano respondentom po pięć pytań, których odpowiedzi zostały zamieszczone syntetycznie w tabelach, a po każdej z nich wypowiedzi ekspertów zostały porównane, uogólnione i ocenione. W tym miejscu brakło mi jednak skonfrontowania odpowiedzi ekspertów z aktualnym stanem wiedzy

zawartej w literaturze przedmiotu oraz własnych przemyśleń Doktorantki w tym zakresie. Szkoda również, że Doktorantka zrezygnowała z zamieszczenia podrozdziału dotyczącego wniosków (na wzór wcześniejszych rozdziałów). Uważam jednak, że rozdział jest bardzo wartościowy i merytoryczny, a otrzymane wyniki badań są dobrze zinterpretowane i opisane.

Rozprawę wieńczy zakończenie, które w opinii recenzenta, jest właściwą syntezą i uogólnieniem badań wraz z wnioskami i rekomendacjami praktycznymi. Część merytoryczną pracy zamyka związana z tematyką rozprawy bibliografia.

Podsumowując należy stwierdzić, że pod względem merytorycznym rozprawa jest poprawna. Układ rozdziałów, podrozdziałów i punktów spełnia postulat strukturalizacji treści i zasadę stopniowania trudności, jest logicznie uzasadniony i hierarchicznie uporządkowany.

4. WNIOSEK KOŃCOWY

Rozprawa Pani mgr Aleksandry Radomskiej nt. „*Kierunki rozwoju potencjału militarnego w przestrzeni kosmicznej w trzeciej dekadzie XXI wieku*” stanowi dzieło indywidualne i oryginalne, a co najważniejsze spełniające wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Należy podkreślić, iż jest ono dojrzałe i posiada wysokie walory merytoryczne, metodologiczne i praktyczne. Należy podkreślić bardzo dobre przygotowanie Doktorantki do prowadzenia badań samodzielnie.

Przedstawiona do recenzji dysertacja spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim z dziedziny nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, zgodnie z ustawą z dnia 14.03.2003 r. („*Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*” – (Dz.U. 2017, poz. 1789, z późniejszymi zmianami), w związku z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 poz. 1669 ze zmianami). W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do publicznej obrony przedłożonej rozprawy doktorskiej. Wnioskuje jednocześnie o wyróżnienie rozprawy doktorskiej.

